

بررسی سیکل‌های تجاری سیاسی در شهرداری‌ها (مطالعه موردی استان خوزستان)

علیرضا اقبالی^۱

استادیار گروه اقتصاد دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۳۰

چکیده

امروزه مطالعه بخش‌های مختلف اقتصادی بخصوص با رویکرد سیکل‌های تجاری گسترش زیادی پیدا کرده است. رفتار اقتصادی دولتهای مرکزی و یا ایالتی قبل از برگزاری انتخابات از جمله موضوعاتی است که تحت عنوان سیکل‌های تجاری سیاسی مطالعه می‌گردد. مطالعه بر رفتار دولت‌های محلی و یا شهرداریها نیز از جمله حوزه‌هایی است که از دهه هشتاد آغاز شده است. هدف این مطالعات بررسی رفتار شهرداری‌ها قبل از انتخابات شورای شهر به منظور اثر گذاری بر چینه آرا می‌باشد. در این مطالعه به بررسی و برآورد سیکل‌های تجاری سیاسی با موضوع اثر انتخابات بر روی هزینه‌های عمرانی شهرداریهای بیست شهر استان خوزستان با استفاده از الگوی ورپنل پرداخته شده است. بودجه شهرداری‌ها و متغیر دامی انتخابات به عنوان متغیرهای مستقل و هزینه عمرانی شهرداری‌ها متغیر وابسته این الگو می‌باشند. نتایج حاصل از برآورد الگو نشان می‌دهد که نمیتوان با قطعیت وجود سیکل‌های تجاری سیاسی را برای شهرداریها متصور بود.

واژگان کلیدی: سیکل‌های تجاری سیاسی، الگوی ورپنل، شهرداری، استان خوزستان

مقدمه

ماهیت و ذات اقتصاد با بی ثباتی‌های مختلف عجین شده است. در دوره ای رونق و افزایش تولید و اشتغال و در دوره‌ای رکود یا کاهش فعالیت‌های اقتصادی را مشاهده می‌کنیم. نشان می‌دهند، ترکیب دوره‌های رونق و رکود را سیکل‌های تجاری می‌نامند. اقتصاددانان تا قبل از دهه‌ی ۱۹۷۰، عمدتاً عوامل اقتصادی را عامل عمده‌ی این بی‌ثباتی‌ها می‌دانستند، اما بعد از این دوره و با تلد بیشتری به فضای سیاسی داشتند، فرضیه‌هایی مبنی بر تأثیر عوامل غیراقتصادی در ایجاد بی‌ثباتی‌های اقتصاد مطرح شد. اقتصاددانان سیاسی تلاش کردند با ارائه‌ی نظریه‌ی سیکل‌های تجاری سیاسی به بررسی تأثیر عوامل سیاسی در اقتصاد بپردازند.

شهرداری‌ها به عنوان یکی از نهادهای تاثیرگذار در امر توسعه‌ی شهری به‌شمار می‌آیند و نقش مهمی در توسعه‌ی فضای شهری ایفا می‌کنند، به همین علت برنامه‌ریزی دقیق در امر هزینه‌ها و درآمدهای این نهاد بسیار پراهمیت به نظر می‌رسد. از طرفی انتخابات به عنوان یک عامل سیاسی، از عوامل مهم در سطح کشوری و یا منطقه ایی است که می‌تواند مسیر توسعه را مشخص نماید.

در ایران شهرداری‌ها نقش حکومت‌های محلی را ایفا می‌کنند. نقش شهرداری‌ها در توسعه یا توقف رشد اقتصادی شهرها قابل انکار نیست. تأمین نیاز شهروندان، فراهم کردن خدمات رفاهی و اساساً زیرساخت‌هایی که توسط شهرداری‌ها پایه‌گذاری می‌شوند، همه و همه نهایتاً به پویایی اقتصادی شهر منجر می‌شود. از این رو مسئله‌درآمدها، هزینه‌ها و تخصیص بهینه بودجه در این نهاد بسیار حائز اهمیت است. به همین علت هرگونه تغییر در برنامه‌ریزی‌های شهرداری‌ها باید از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته تا کمترین مانع را در امر توسعه‌ی شهری به همراه داشته باشد. یکی از مواردی که می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر روی بودجه شهرداری‌ها داشته باشد مسئله‌ی انتخابات است در بستر زمان در مقاطعی که انتخابات اتفاق می‌افتد، برخی متغیرهای اقتصادی با شوک همراه می‌شوند. این پدیده، سیکل‌های تجاری سیاسی نام دارد. به نظر می‌رسد که نامزدهای انتخاباتی با استفاده از امکانات شهرداری‌ها در زمان انتخابات سعی می‌کنند بر چپینش و تعداد آرای رأی دهندگان تأثیر گذاشته و با جلب نظر آنها امکان انتخاب مجدد خود را فراهم سازند. هدف این مقاله مطالعه ساختار در بیست شهر استان خوزستان طی دوره مورد نظر می‌باشد. این مقاله از پنج بخش تشکیل شده است. در بخش دوم مروری بر ادبیات موضوع خواهیم داشت و در آن به انواع سیکل‌های تجاری، بخصوص سیکل‌های تجاری سیاسی خواهیم پرداخت. بخش سوم این مقاله به مطالعات گذشته اختصاص دارد و در آن به مطالعات صورت گرفته در خارج و داخل کشور خواهیم پرداخت. در بخش چهارم به ارائه مدل می‌پردازیم و در آن ضمن شرح مدل پایه به تعدیل و علل آن اشاره خواهیم داشت و بالاخره بخش آخر مقاله به برآورد و نتایج مقاله اختصاص دارد.

مروری بر ادبیات موضوع

اقتصادهای نوین معمولاً بین دورانی از رونق و رکود در حرکت می‌باشند. به عبارت دیگر، دورانی وجود دارد که اقتصاد در حال بسط و گسترش بوده و متعاقب آن وضعیت رکود و کندی را تجربه می‌نماید. چنین دورانی از رونق اقتصادی که متعاقب آن دوران رکود تجربه می‌گردد، سیکل‌های تجاری می‌گویند.

گرگی و اقبالی (۱۳۹۴) در یک تقسیم بندی کلی سیکل‌های تجاری سیاسی را به دو گروه متعارف و نامتعارف طبقه بندی کرده اند. ادبیات پیرامون سیکل‌های متعارف، طیف گسترده‌ای از آراء و نظریات پیرامون سیکل‌های تجاری را در بر می‌گیرد. آنها بصورت کلی سیکل‌های تجاری متعارف را به شش گروه طبقه بندی نموده اند. گروه اول را می‌توان اقتصاددانان قبل از کینز دانست. طیف گسترده‌ای از نظریات را می‌توان در چنین گروهی جای داد. از نظریات مربوط به عوامل طبیعی گرفته تا ویکسل، هایک، تئوریهای عرضه سیکلی از جمله میچل و مجموعه اقتصاد دانان کلاسیک-نئوکلاسیک را می‌توان به این گروه مربوط دانست. گروه دوم را کینزین‌های سنتی می‌دانند. پایه اصلی کینزین‌های سنتی بر محور سیاستهای طرف تقاضا و تقاضای موثر است. گروه سوم که به اقتصاددانان پیرو فریدمن و یا مکتب شیکاگو اختصاص دارند، معتقدند که اصولاً اقتصاد ذاتاً باثبات است و ریشه بی‌ثباتی را در اختلالات و بی‌ثباتی در رشد پول می‌دانند. بااینحال آنها معتقدند که در صورتی که اقتصاد در کوتاه مدت نیز دچار بی‌ثباتی شود، در بلند مدت به ثبات بازگشت خواهند نمود. گروه چهارم اقتصاددانان کلاسیک‌های جدید شاخه پولی هستند. آنها معتقدند که ریشه ایجاد سیکل‌های تجاری را باید در سیاستهای پولی جستجو نمود، اما منظور آنها سیاستهای پولی غیر مترقبه و پیش بینی نشده است. گروه پنجم را کلاسیک‌های جدید طرفدار سیکل‌های تجاری حقیقی تشکیل می‌دهند. این گروه از اقتصاددانان کلاسیک معتقدند که آنچه سبب نوسانات و سیکل‌های تجاری می‌گردد تنش‌های طرف عرضه است نه تقاضا. از اینرو اینان معتقدند که ریشه این تنش‌ها برگرفته از شوک‌های تکنولوژی است که سبب می‌گردد که هزینه‌ها کاهش و بهره‌وری و کارایی افزایش یابد. این گروه از اقتصاددانان معتقدند که عاملین اقتصادی با رویکرد و رفتار بهینه عمل می‌نمایند و دچار خطای سیستماتیک نمی‌شوند. بالاخره گروه ششم را کینزین‌های جدید می‌نامند. کینزین‌های جدید نسلی از اقتصاددانان هستند که در دهه هشتاد به تئوریزه کردن اصول اقتصاد کینزی با یک رویکرد جدید و بر پایه اقتصاد خرد پرداختند و معتقدند که اصطکاک و نواقص در اقتصاد می‌تواند به تشدید نوسانات و سیکل‌های تجاری منجر شود.

گرگی و اقبالی (۱۳۹۴) در ادامه سیکل‌های تجاری نامتعارف را گروهی از سیکل‌های تجاری می‌دانند که عامل سیاسی سبب بوجود آمدن آنها می‌شود، نوساناتی که به سیکل‌های تجاری سیاسی معروف می‌باشند. در بررسی این نوع از سیکل‌ها دو رویکرد کلی وجود دارد که در ادامه به آنها خواهیم پرداخت.

رویکرد اول: رویکرد فرصت طلبانه

اس استدلال در این مدل آن است که سیاستمداران حاکم در زمان‌های نزدیک به انتخابات سیاست‌های اقتصادی را برمی‌گزینند که با ایجاد شرایط مطلوب اقتصادی موقت شانس آنها را برای انتخاب مجددشان افزایش دهد.

این رویکرد که توسط نوردهاس^۱ (۱۹۷۵) مطرح گردید و در ادبیات سیکل‌های تجاری به روش فرصت طلبی معروف است به فرآیندی می‌پردازد که دولت و یا حزب حاکم سعی می‌کنند که با دستکاری اقتصاد و تغییرات کوتاه مدت به فریب و یا ارضاء کوتاه مدت رای دهندگان بپردازند تا بتوانند در انتخابات به قدرت برسند. در اینجا دولت‌ها سعی می‌نمایند با استفاده از سیاست‌های انبساطی نظیر سیاست مالی و پولی انبساطی، قبل از انتخابات

^۱Nordhous

عملکرد کوتاه مدت موفق‌تری از خود به نمایش بگذارند. در این شرایط و با فرض عدم انتظارات عقلایی از سوی مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، این سیاست‌ها می‌توانند به افزایش فعالیت‌های اقتصادی کمک نمایند و بدین ترتیب شانس پیروزی در انتخابات افزایش پیدا کند. (گرچی، اقبالی، صص ۹۸-۱۰۳)

بطور کلی در این رویکرد فرض می‌گردد که رای دهندگان حافظه تاریخی کوتاه مدتی دارند و بنابراین رفتار اواخر دوره دولت‌ها تاثیر بیشتری نسبت به رفتار گذشته آنها در تصمیم‌گیری رای دهندگان دارند. عبارت دیگر با گذشت زمان تصمیمات اقتصادی گذشته دولت از مدل تصمیم‌گیری رای دهندگان حذف و یا کم رنگ می‌شود و در مقابل تصمیمات اقتصادی حال دولت متغیر اصلی در مدل تصمیم‌گیری رای دهندگان می‌گردد.

رویکرد دوم: رویکرد پارتیزانی

داگلاس هیس اولین کسی است که در چارچوب دیدگاه قدیمی کینز اینگونه استدلال کرد که هیچگونه تعادل خاصی در بازار کار وجود نداشته و باور بر این بود که تورم ثابت با میزان اشتغال همبستگی دارد. در این میان هرچه نرخ اشتغال بالاتر باشد، نرخ تورم هم بیشتر است. در زبان و ادبیات سیاسی آن زمان همیشه بین اشتغال و تورم یک تعادل وجود داشت و منحنی بلند مدت فیلیپس عمودی نبود. بنابراین دولت‌های چپ‌گرا نسبت به دولت‌های راست‌گرا مترادف با تورم دائمی و اشتغال بودند. زیر بنای این نظریه تعصب حزبی است که مرز بندی‌های احزاب و گروه‌های سیاسی را بر اساس مانیفیست‌های مختلف حزبی مشخص می‌سازد. بر این اساس رای دهندگان بر مبنای اهداف و برنامه‌های اقتصادی به کاندیداهای مورد نظر خود رای می‌دهند. این برنامه‌ها هم می‌تواند بصورت برنامه‌های مشخص و مدونی باشد و هم می‌تواند بصورت اهدافی نانوشته و تا حدودی مشخص باشد. هیس معتقد است که سیاستمداران رفتار فرصت طلبانه ندارند، بلکه آنها بر اساس ترجیحات ایدئولوژیک مسیر و سیاست‌های اقتصادی خود را ترسیم و دنبال می‌نمایند. اصولاً دولت‌های راست بطور معمول دنبال اعمال حداقل سیاست‌های انبساطی نسبت به دولت‌های چپ هستند. در مدل هیس متغیر محوری، عملکرد و تولید نیست بلکه اشتغال به عنوان متغیر اصلی فرش شده است. در این مدل، دولت‌های چپ‌گرا در مقایسه با دولت‌های راست‌گرا اشتغال بالا و نرخ تورم بالا را انتخاب می‌کنند. رویکرد بخشی از اقتصاد کلان جدید همبستگی تورم و اشتغال را نمی‌پذیرد. اگر تعیین‌کنندگان حقوق و دستمزد انتظارات منطقی داشته باشند، با فرض اینکه دولت‌ها و منتقدان آنها از این امر آگاه باشند، نمی‌توان انتظار داشته باشیم که دولت‌های چپ‌گرا در مقایسه با دولت‌های راست‌گرا دنبال سیاست‌های توسعه و تورم باشند. اما شواهد حکایت از آن دارد که چنین تأثیری قابل مشاهده است. (گرچی، اقبالی، ۱۲۳-۱۲۱)

پیشینه تحقیق

در خصوص سیکل‌های تجاری سیاسی از دهه هفتاد تاکنون مطالعات بسیاری وجود دارد که در اینجا سعی می‌گردد که به برخی از مطالعات اخیر آن اشاره شود. فریزر (۲۰۱۲) با استفاده از داده‌های سری زمانی کشور کانادا، رابطه بین زمان چرخه‌های انتخابات و رشد حجم پول در جامعه را مورد ارزیابی قرار داده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد همبستگی قوی بین زمان برگزاری انتخابات و رشد حجم پول در جامعه وجود دارد. او همچنین اشاره می‌کند لیبرال‌ها (چپ‌گراها) بیش از دو حزب محافظه کار (میان‌رو) و دموکرات (راست‌گرا) حجم پول را در زمان

انتخابات افزایش می‌دهند. درازن و اسلاوا (۲۰۱۰) بر اساس داده‌های شهرداری‌های کشور کلمبیا طی دوره زمانی ۲۰۰۰-۱۹۸۴ ابتدا به تحلیل رابطه‌ی انگیزه‌های انتخاباتی و افزایش هزینه‌ها می‌پردازند، سپس بررسی می‌کنند، آیا تغییر در هزینه‌ی بخش‌های مختلف اقتصادی بر رأی افراد جامعه تأثیر دارد یا خیر؟ نتایج نشان دهنده‌ی اهمیت انگیزه‌های انتخاباتی در افزایش هزینه‌های شهرداری‌ها و تغییر تخصیص بودجه‌ی این سازمان است. همچنین بر اساس نتایج این تخمین بیان می‌دارند، افزایش هزینه‌های سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف اقتصاد از قبیل: آموزش، بهداشت، امنیت و تأمین اجتماعی به شدت بر رأی افراد جامعه تأثیر می‌گذارد، در حالیکه افزایش هزینه‌های جاری تأثیر قابل توجهی بر رأی افراد جامعه ندارد. نهایتاً نتایج مطالعه حاکی از آن است که سیاستمداران (شهرداران) برای کسب آرا بیشتر، جلب رضایت افراد جامعه اثبات صلاحیتشان برای انتخاب مجدد و متقاعد کردن رأی دهندگان قبل از هر دوره انتخابات اقدام به افزایش هزینه‌ها در بخش‌های مختلف اقتصاد می‌کنند. پوترافکه (۲۰۱۰) به بررسی ایدئولوژی دولت‌ها و انگیزه‌های انتخاباتی بر رشد هزینه‌های بهداشت می‌پردازد. این مطالعه با استفاده از داده‌های ۱۸ کشور عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) طی دوره زمانی ۲۰۰۴-۱۹۷۱ انجام شده است. نتایج بیانگر آن است که مقامات حزب حاکم رفتاری فرصت طلبانه دارند به گونه‌ای که در سال‌های انتخابات برای انتخاب مجدد خود و کسب آرای بیشتر بودجه را تغییر داده و هزینه‌های بهداشت عمومی در این دوره تحت تأثیر ایدئولوژی دولت‌ها در سال‌های انتخابات در اموری غیر از امور تخصیص داده شده، هزینه شده است. بودجه مشخص می‌شود. به عنوان مثال به دولت‌های بازار محور در طی دوره‌های انتخابات رفتار مداخله گرایانه در بخش بهداشت دارند. آبرامز و بوتکوویز (۲۰۱۰) تأثیر انتخابات مجلس آمریکا بر سیاست‌های پولی دولت طی دوره ۱۹۶۴-۷۲ بررسی می‌کنند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد در سال‌های نزدیک به انتخابات مجلس، دولت برای کسب رأی بیشتر حزب خود و بدست آوردن کرسی بیشتری در مجلس سیاست‌های انبساط پولی را اجرا می‌کند. به گونه‌ای که نرخ رشد حجم پول در سال‌های انتخابات مجلس حدود ۱/۵ درصد از سال‌های قبل از آن بیشتر است. سردا و ورگارا (۲۰۰۷) در مطالعه خود به این مسئله می‌پردازد که آیا پرداخت یارانه‌های دولتی در سال‌های انتخابات به انتخاب مجدد دولت حاکم کمک می‌کند؟ این مطالعه با استفاده از داده‌های ۱۳ ناحیه (شامل ۲۲۹ شهرستان) کشور شیلی طی دوره زمانی ۱۹۸۹-۹۹ انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد دولت حاکم در سال‌های انتخابات با پرداخت یارانه به بخش‌های مختلف اقتصاد از جمله: کسب و کار، آموزش، بهداشت و درمان و تأمین اجتماعی تأثیر چشمگیری بر نتیجه انتخابات دارد، به گونه‌ای که برای یک درصد آرای بیشتر نیاز است افرادی که یارانه دریافت می‌کنند ۰/۷ درصد افزایش یابند. برنر و درزن (۲۰۰۵) در فهرست گسترده‌ای از کشورها دریافته‌اند که کسری بودجه در سه ساله‌ی اخیر شانس انتخاب دوباره‌ی یک متصدی سیاستمداری را در کشورهای توسعه یافته و دموکراسی‌های تأسیس شده کاهش می‌دهد. خماني (۲۰۰۴) به بررسی اثر انتخابات بر سیاست‌های عمومی در ۱۰۷ ایالت هند طی دوره ۱۹۶۰-۹۲ پرداخته است. نتایج این مطالعه بیانگر تأثیر مثبت سال‌های انتخابات در انبساط سیاست‌های عمومی از قبیل افزایش هزینه‌های بخش بهداشت و درمان، افزایش خدمات تأمین اجتماعی و افزایش استخدام است. شی و اسونسون (۲۰۰۲) داده‌های تابلویی ۹۱ کشور را طی دوره ۱۹۹۵-۷۵ مورد بررسی قرار دادند. آنها در این مطالعه به این نتیجه رسیده‌اند که در یک سال انتخاباتی، مزاددهای

بودجه‌ای دولت به طور معنی‌دار در هر یک از کشورهای گروه در حال توسعه سقوط می‌کند. در هر حال، هم رشد مخارج دولتی و هم سقوط درآمدهای دولتی در سرتاسر مجموعه داده‌ها و تکنیک‌های تخمین بطور معنی‌داری متفاوت است. در این مطالعه اثرات اقتصادی برای کل نمونه در حال کلی معنی‌دار بوده و نتایج نشان دهنده آن است که بطور متوسط در سال‌های انتخاباتی مازاد بودجه نزدیک یک درصد کاهش یافته است. گنزالس (۲۰۰۲) یافته‌های بسیار مشابهی نسبت به مکزیک گزارش کرده است، کسی که دیگر ردیف‌های مخارج همچون نقل و انتقالات رایج پیش از انتخابات کاهش می‌یابد. به طرز شگفت‌آوری این قراعد و همچنین دلالت‌های بالقوه‌ی آنها بر تئوری سیکل‌های بودجه‌ی سیاسی واقع شده‌اند. پرسن تابلینی (۲۰۰۲) در یک نمونه از ۶۰ کشور با ساختار سیاسی دموکراتیک وره ۹۸-۱۹۶۰ به این نتیجه دست یافتند که علیرغم عدم وجود رابطه معنی‌دار بین کاهش نرخ‌های مالیاتی و سال‌های انتخابات بوده‌اند. نتایج چنین مطالعاتی حاکی از آن است که سیکل‌های مالی سیاسی یک پدیده شایع و گسترده در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته است و در اکثر کشورها این پدیده وجود داشته و تنها نوع ظهور آن شدت و ضعف آن در کشورهای مختلف متفاوت است. نیون و مکنزی (۲۰۰۱) در جستجوی مدرکی نسبت به وجود سیکل بودجه‌ی سیاسی در ایالات کانادایی هستند و هیچ مدرکی نسبت به وجود سیکلی از مخارج مترکم نیافته‌اند اما دریافته‌اند که سیکلی در آنچه که آنها مخارج مشهود می‌نامند وجود دارد که اکثراً مخارج سرمایه‌گذاری‌هایی نظیر ساخت جاده‌ها و بناها است.

بلوک (۲۰۰۰) مطالعه‌ای مقطعی از ۴۴ کشور در جنوب آفریقا انجام داد. نتایجی که از این تحقیق بدست آمد نشان داد که سیکل تجاری سیاسی در هر دو نوع سیاست پولی و سیاست مالی در این کشورها مشهود است. آلسینا، پروتی و تاوارس (۱۹۹۸) دریافته‌اند که در سازمان توسعه و همکاری اقتصادی (OECD) هیچ مدرکی دال بر نتیجه انتخاباتی سیستماتیک و یا محبوبیت دولت‌هایی که سیاست جلوگیری از کسری بودجه‌ی چشمگیر وضع می‌کنند وجود ندارد. اسپچاک نکت (۱۹۹۲) در یک مطالعه وسیع، سیکل‌های تجاری سیاسی ۳۵ کشور در حال توسعه را طی دوره ۹۲-۱۹۷۰ مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده است. در این مطالعه، ایشان استدلال کرده است که شرایط و موقعیت دستکاری سیاست‌های کلان اقتصادی در کشورهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه یافته بیشتر بوده و این امر بیشتر به دلیل ساختار و شرایط اقتصادی-سیاسی و اجتماعی حاکم بر این کشورها می‌باشد. در واقع استدلال اصلی، عمدتاً بر این است که در این گونه کشورها شرایط بازرسی‌ها و رسیدگی و برقراری تعادلها ضعیف‌تر بوده و مقامات و حاکمان حکومتی قدرت و تسلط بیشتری روی سیاست‌های پولی و مالی دارند. در این مطالعه پیشنهاد شده است که در کشورهای در حال توسعه، سیاست‌های مخارجی از قبیل توزیع مجانی کالاها و یا دادن کمک هزینه برای خرید کالاها و یا ایجاد اشتغال از طریق برنامه‌ریزی کالاهای عمومی احتمالاً مفیدتر از تخفیف‌های مالیاتی برای اثرگذاری بر رفتار رأی دهندگان می‌باشد. ایشان در مطالعه خود یک رابطه معنی‌دار روشنی از سیکل‌های سیاسی و سیکل‌های مالی سیاسی بدست آورده است.

در ایران نیز مطالعات متعددی پیرامون موضوع سیکل‌های تجاری سیاسی صورت گرفته است. بطور مثال اصغرپور و نصرالهی (۱۳۸۴) نشان داده‌اند که در سال‌های پیش از انتخابات در ایران، سهم کسری بودجه در تولید ناخالص داخلی به شکل معنی‌داری افزایش پیدا کرده است در حالیکه پورکاظمی و همکاران (۱۳۸۶) معتقدند که دولت‌ها (که هر

چهار سال یکبار انتخاب می‌شوند) در راستای کنترل نرخ بیکاری در دوسال اول سیاست‌های انبساطی اتخاذ می‌کنند که در نتیجه این سیاست‌ها نرخ تورم افزایش می‌یابد اما برای انتخاب مجدد در دوره بعد (دو ساله دوم) سیاست‌های انقباضی درپیش می‌گیرند. مزینی (۱۳۸۵) سعی در بررسی سیکل‌های تجاری سیاسی با توجه به رفتار نرخ ارز دارد و نتایج مطالعه وی حکایت از آن دارد که این نظریه در ایران با تاکید بر متغیر نرخ ارز تائید نمی‌گردد. شاه‌آبادی و همکاران (۱۳۹۱) نیز به مطالعه هزینه‌های بهداشت عمومی و سیکل‌های تجاری انتخاباتی پرداخته‌اند. مطالعه در دو گروه کشورهای توسعه یافته و توسعه نیافته صورت گرفته است. نتایج نشان دهنده وجود چرخه‌های انتخاباتی در هر دو دسته کشورها می‌باشد. بعبارت دیگر در این کشورها قبل از برگزاری انتخابات هزینه‌های بهداشت عمومی به امید کسب بیشتری از رای مردم افزایش یافته است. داده‌های بکار گرفته شده مربوط به سال‌های ۲۰۱۰-۱۹۹۴ می‌باشد که از دو روش پنل دیتا ایستا (اثرات تصادفی) و پنل پویا برای تخمین مدل استفاده شده است. گرجی و اقبالی (۱۳۹۰) در قالب یک مدل تئوریک به نوع و ساختار اثر گذاری بی‌ثباتی‌های سیاسی بر نوسانات و سیکل‌های تجاری پرداخته‌اند. آنها با استفاده از ویژگی‌های یک اقتصاد رانتی معتقدند که توزیع رانت از کانال‌های متعددی می‌تواند به بی‌ثباتی‌های سیاسی منجر و آنها نیز نوسانات اقتصادی را تشدید می‌نمایند. نویسندگان معتقدند که بی‌ثباتی‌های یاد شده می‌تواند با درجات مختلفی ظهور کند و بروز آنها را باید در سیکل‌های تجاری و نوسانات اقتصادی دید. آنها معتقدند که در حالیکه در ادبیات سیکل‌های تجاری سیاسی دولتها هر چهارسال یک بار برای بدست گرفتن مجدد قدرت به اعمال سیاست‌های پولی و مالی انبساطی می‌پرداختند، دولتهای رانتیر هر ساله از طریق تزریق درآمدهای بخش رانتی و اعمال سیاست‌های پولی و مالی انبساطی عملاً سبب سیکل‌های تجاری سیاسی می‌شوند. کمیجانی و همکاران (۱۳۹۳) معتقدند که استقلال دولتهای رانتیر از درآمدهای مالیاتی به جدایی دولت-ملت منجر گردیده که از طریق کانالهایی به بی‌ثباتی سیاسی ختم می‌گردد. آنها سعی داشته‌اند در قالب یک مدل SVAR به نقش بی‌ثباتی‌های سیاسی در نوسانات و سیکل‌های تجاری بپردازند. نتایج آنها نشان می‌دهد که متغیرهای بی‌ثباتی در سالهای ابتدایی تقریباً ۴۰ درصد بوده اما به مرور کاهش یافته و به حدود ۲۶ درصد می‌رسد. شکل تعدیل یافته مدل ارائه شده از سوی نویسندگان نشان می‌دهد که سهم شوک بی‌ثباتی سیاسی از حدود ۲۰ درصد اندکی کاهش یافته و حدود ۳ سال در همین سطح مانده و سپس در سالهای بعد به حدود ۹ درصد تقلیل می‌یابد. حاتمی (۱۳۸۹) با مروری بر اهمیت نقش متغیرهای سیاسی بر فضای اقتصادی به تشریح آنها می‌پردازد. وی سعی دارد که نشان دهد که اولاً عوامل سیاسی بر اساس چه سازوکارهایی بر فضای سیاسی اثر می‌گذارد، ثانیاً طرح سیکل‌های تجاری سیاسی به نوعی بازگشت سیاست به اقتصاد بوده و نقص اصول نئوکلاسیکی است و ثانیاً تاکید مجددی بر مطالعات میان رشته ایی است. مهرگان و عزتی (۱۳۸۴) به بررسی اثر متغیرهای اقتصادی بر مشارکت مردم در انتخابات ایران پرداخته و مشاهده کردند تورم بر میزان مشارکت مردم اثر منفی داشته است و افزایش درآمد سرانه باعث تشویق افراد جهت حضور در انتخابات شده است. نتایج ایشان نشان داد که با افزایش یک درصد نرخ تورم، نرخ مشارکت مردم استان در انتخابات به مقدار ۱/۲۲ درصد کاهش می‌یابد. در مقایسه با سایر متغیرهای برآوردی مدل، نقش و اهمیت اثرگذاری تورم بر میزان مشارکت مردم در انتخابات بیشتر بوده است. تأثیر متغیر بیکاری بر

مشارکت در انتخابات نیز نشان می‌دهد که به ازای یک درصد افزایش در نرخ بیکاری استان، نرخ مشارکت مردم استان در انتخابات به مقدار ۰/۷ درصد کاهش می‌یابد.

معرفی مدل پیشنهادی و آزمون‌های مربوطه

مدل ارائه شده در این مقاله با الهام از مقاله درازن و اسلاوا (۲۰۱۰) بر اساس داده‌های شهرداری‌های کشور کلمبیا طی دوره زمانی ۲۰۰۰-۱۹۸۴ می‌باشد که در بخش پیشینه تحقیق به آن اشاره گردید. متأسفانه بدلیل عدم توجه به داده‌های درآمدی و هزینه‌های موجود در شهرداریها در ایران با مشکل نبود اطلاعات و شفافیت آنها مواجه می‌باشیم. بر این اساس ساختار مدل پیشنهادی شامل سه متغیر هزینه‌های عمرانی شهرداری، سهم بودجه دولت به شهرداریها و متغیر دامی انتخابات می‌باشد. در این مدل اثر انتخابات روی هزینه‌های شهرداریها به صورت زیر در نظر گرفته شده است:

$$CB = b_0 + b_1 BG + b_2 DM + \varepsilon_{it}$$

CB- هزینه‌های عمرانی شهرداریهای استان خوزستان

BG- سهم بودجه دولت به شهرداریهای استان خوزستان

DM- متغیر مجازی (سالهای که انتخابات در آن صورت گرفته)

۴-۱) آزمون ریشه واحد پانل برای مانایی متغیرهای مدل مورد بررسی

شرط لازم برای تخمین صحیح، مانا بودن متغیرها است. جهت بررسی مانایی یا نامانایی متغیرها از آزمون‌های ریشه واحد پانل استفاده می‌شود. نتایج حاصل از انجام این آزمون‌ها برای تمام متغیرهای مدل در جدول (۴-۱) نشان داده شده است. آزمون‌های لین، لوین و چو (LLC)، ایم، پسران و شین (IPS)، فیشر (ADF)، PP-Fisher استفاده شده است.

جدول ۴-۱- نتایج حاصل از بررسی مانایی متغیرهای تحقیق

متغیر	آزمون لین، لوین و چو (LLC)		آزمون ایم، پسران و شین (IPS)		آزمون فیشر (ADF)		آزمون فیشر (PP Hadry)	
	آماره	احتمال	آماره	احتمال	آماره	احتمال	آماره	احتمال
CB	-4.74284	/۰۰۰	-1.15600	0.1238	39.5796	0.2349	48.2622	0.0535
BG	-2.68535	0.0036	-1.23145	0.1091	45.6551	0.0874	39.5945	0.2344

منبع: یافته‌های تحقیق

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود متغیرهای هزینه شهرداری، (CB) و بودجه شهرداری (BG) بر اساس آزمون‌های LLC، PP-Fisher و با یک بار تفاضل گیری مانا می‌شوند.

- آزمون هم انباشتگی پانل

با توجه به اینکه متغیرها GDP، با یک بار تفاضا گیری مانا شدو بقیه متغیرها در سطح هستند باید آزمون هم انباشتگی پانل بررسی شود. آزمون هم انباشتگی به هنگام استفاده از داده‌های تابلویی عموماً به روش پیشنهادی پدرونی^۱ (۱۹۹۹) انجام می‌شود.

فروض انجام آزمون هم انباشتگی داده‌های ترکیبی به صورت زیر می‌باشد:

$$\begin{cases} H_0 : \gamma_i = 1 \\ H_1 : \gamma_i < 1 \end{cases}$$

به عبارت دیگر

$$\begin{cases} H_0 : \text{عدم وجود هم‌انباشتگی در تمام مقاطع} \\ H_1 : \text{وجود هم‌انباشتگی} \end{cases}$$

نتایج آزمون هم‌انباشتگی در جدول ۲-۴ آورده شده است. همانطور که در جدول (۲-۴) ملاحظه می‌شود، براساس آزمونهای Panel ADF-Statistic و PP-Panel Statistic (آماره‌های درون بُعدی) و Group PP-Statistic و Group ADF-Statistic (آماره بین بُعدی) هم‌انباشتگی یا وجود رابطه تعادلی بلند مدت بین متغیرهای مدل پذیرفته می‌شود.

جدول ۲-۴- آزمون هم‌انباشتگی پانل

روش آزمون	آماره آزمون	احتمال
Panel V-Statistic	-1.187056	0.8824
Panel rho-Statistic	1.775744	0.9621
Panel PP-Statistic	-6.116475	0.0000
Panel ADF-Statistic	-2.131836	0.0165
Group rho-Statistic	4.233584	1.0000
Group PP-Statistic	-3.352815	0.0004
Group ADF-Statistic	-2.363166	0.0091

منبع: یافته‌های تحقیق

- آزمون چاو یا F (آزمون برابری عرض از مبدأها)

آزمون چاو برای بکارگیری مدل تلفیق شده در برابر مدل اثرات ثابت انجام می‌شود. و برای این منظور آماره F را از مدل تخمین زده شده با توجه به فرضیات زیر بدست می‌آوریم:

$$\begin{cases} H_0 : \alpha_1 = \alpha_2 = \dots = \alpha_n = \alpha \\ H_1 : \alpha_1 \neq \alpha_2 \neq \dots \neq \alpha_n \neq \alpha \end{cases}$$

همانطور که ملاحظه می‌شود آماره F با استفاده از آزمون چاو برای رگرسیون غیر مقید (اثرات ثابت) و مقید (حداقل مربعات معمولی) در جدول ۳-۴ نشان داده شده است:

جدول ۳-۴- آزمون چاو یا F

احتمال	درجه آزادی	آماره محاسباتی	اثر آزمون چاو
0.0000	(16,83)	8.426590	مقطع عرضی F

منبع: یافته‌های تحقیق

از آنجایی که آماره F با درجه آزادی ۱۶ و ۸۳ در سطح احتمال بالای ۹۹ درصد از لحاظ آماری معنی‌داری است، فرضیه H_0 رد شده و اثرات ثابت پذیرفته می‌شود و باید عرض از مبدأهای مختلفی را در برآورد لحاظ نمود.

- آزمون بریوش پاگان (انتخاب بین مدل اثرات ثابت و تصادفی)

در این مرحله باید مشخص کنیم مدل در قالب کدام یک از مدل‌های اثرات ثابت و اثرات تصادفی قابل بیان و بررسی است. نتایج آزمون بریوش پاگان در جدول ۴-۴ نشان داده شده است.

جدول ۴-۴- آزمون بریوش پاگان

احتمال	درجه آزادی	آماره کای دو
۰,۱۰	۳	892.83

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج بیان شده در جدول بالا (۴-۴) نشان می‌دهد که فرضیه H_0 مبنی بر تصادفی بودن مدل، در سطح اطمینان ۹۰ درصد رد می‌شود. پس در نتیجه بهترین نوع برآورد، روش اثرات ثابت است. با توجه به این که مدل اثرات ثابت به عنوان بهترین مدل انتخاب شده است بنابراین تفاوت شهرها که به وسیله عرض از مبدأهای به دست آمده نشان داده می‌شود در جدول ۴-۵ آمده است. تفاوت عرض از مبدأ در مقاطع مختلف نشان دهنده اثر گذاری سایر عوامل تأثیر گذار به غیر از متغیرهای توضیحی تعریف شده در مدل (مثلاً مانند هزینه‌های جاری شهرداریها و...) می‌باشد.

جدول ۴-۵- عرض از مبدأ

شهرستانها	عرض از مبدأ
A1--C	-2.15E+09
A2--C	-4.68E+09
A3--C	4.38E+08
A4--C	3.29E+09
A5--C	1.35E+09
A6--C	1.40E+09
A7--C	-2.86E+08
A8--C	-1.02E+10
A9--C	1.79E+09
A10--C	3.92E+09
A11--C	-8.31E+09
A12--C	-5.35E+09
A13--C	5.81E+09
A14--C	-9.95E+09
A15--C	1.12E+09
A16--C	6.46E+09
A17--C	1.54E+10

برآورد مدل

در این مطالعه به بررسی اثرات ناشی از تکانه‌های انتخاباتی بر هزینه‌های شهرداری از روش خودبازگشت برداری پانل دومتغیره (PVAR) استفاده می‌شود. در روش داده‌های تلفیقی ایستا پس از انجام آزمون هاسمن و انتخاب اثرات ثابت اقدام به برآورد ضرایب مدل با استفاده از روش حداقل مربعات تعمیم یافته برآوردی (EGLS) می‌شود. نتایج حاصل از برآورد مدل روش اثرات ثابت در جدول ۴-۶ نشان داده شده است.

جدول ۴-۶- نتایج برآورد مدل

متغیر وابسته (CB):				
متغیرها	ضریب	خطای انحراف معیار	آماره t	احتمال
مقدار ثابت (C)	-3.57E+09	2.58E+08	-13.83819	0.0000
BG	0.568231	0.003276	173.4438	0.0000
DM	3.98E+08	1.80E+08	2.211558	0.0297
		1.95	آماره دوربین واتسن	
		۰/۹۹	R2	
		۰/۹۹	R2 تعدیل شده	
		1546/657	آماره F	
		(۰/۰۰)	احتمال آماره F	

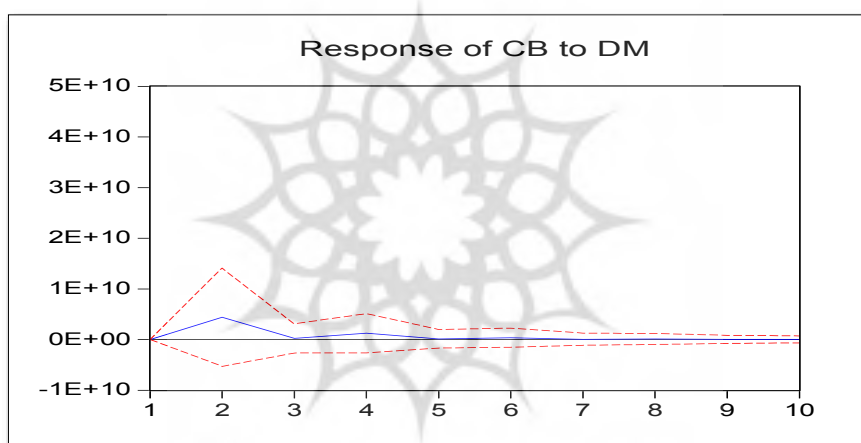
نتایج جدول (۴-۶) مشاهده می‌گردد براساس معیارهای اعتبار سنجی مدل، نتایج معادله مورد استفاده برآزش مناسبی را نشان می‌دهد و از قدرت توضیح دهنده مطلوبی برخوردار است که این امر را می‌توان با ملاحظه آماره‌های R

و R² تعدیل شده مورد تایید قرار داد. علاوه بر این معنی داری آماره F مشخص می‌کند که معنی‌دار بودن کلی ضرایب رگرسیون‌ها است و با توجه به آماره‌های D.W فرض عدم همبستگی در اجزای خطا قابل تأیید می‌باشد.

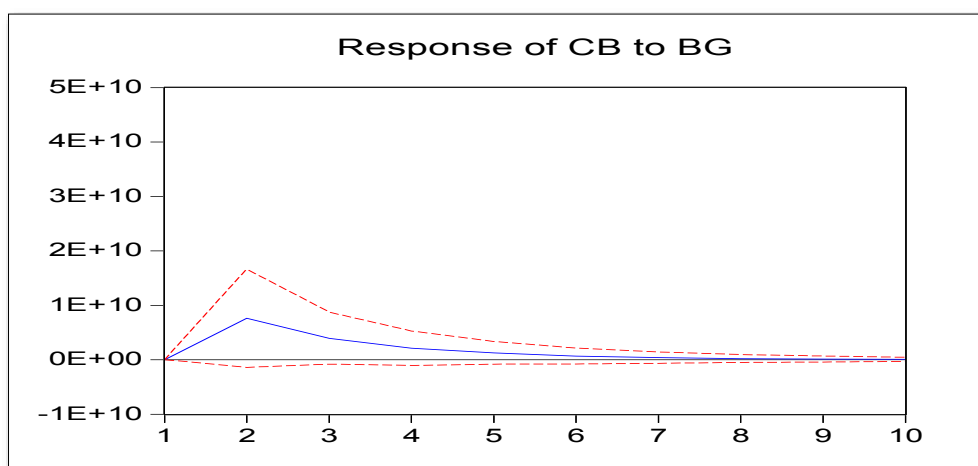
-توابع عکس‌العمل آنی^۱

توابع عکس‌العمل آنی (IRFS) مانند تجزیه واریانس یک نمایش میانگین متحرک از الگوی VAR یا VECM می‌باشد. توابع عکس‌العمل آنی، رفتار پویایی متغیرهای الگورا به هنگام ضربه واحد به هر یک از متغیرها در طول زمان نشان می‌دهند. این تکانها به اندازه‌ی یک انحراف معیار انتخاب می‌شوند، لذا به آنها یک ضربه یا تکانه گویند. مبدا مختصات یا نقطه‌ی شروع حرکت متغیر پاسخ، مقادیر مربوط به وضعیت پایدار دستگاه (بدون حضور تکانه) است. با استفاده از توابع عکس‌العمل آنی، پاسخ پویایی دستگاه به تکانه واحد اعمال شده از سوی هر یک از متغیرهای دستگاه، مشخص می‌گردد.

- تحلیل توابع عکس‌العمل آنی

اثرات انتخابات به روی هزینه‌های عمرانی در بررسی تأثیر متغیر وابسته هزینه عمرانی بر روی انتخابات مشاهده میشود که در وقفه اول یعنی در سال دوم این تأثیر مثبت بوده و باعث افزایش ناگهانی شده است ولی در وقفه دوم یعنی در سال ۶ این اثرات مشاهده نمی‌گردد. با توجه به نمودار پیش رو و نتایج حاصل از محاسبات بنظر نمی‌رسد بتوان برای این تأثیرات حالت سیکلی را در نظر گرفت. بررسی تحولات سیاسی در این سالها نشان می‌دهد که در سال ۸۶ با وجود تحریم‌ها و مشکلات موجود برای تامین منابع مالی مورد نیاز دولت وضعیت سیاسی نسبت به سال ۹۰ که اوج سیاست تحریم که سال ۸۹ شروع شده بود، در حالت ثبات و جامعه آرامشی بیشتری را با خود به همراه داشت.

اثرات هزینه‌ی عمرانی به روی بودجه

در نمودار فوق شاهد اثرات هزینه‌ی عمرانی بر روی بودجه هستیم. همان طور که در نمودار مشاهده میشود اثرات شوک در وقفه اول یعنی سال دوم مثبت بوده و باعث افزایش ناگهانی شده اما در سال‌های بعد شیب نمودار بتدریج ملایم و رو به کاهش رفته و در وقفه دوم مورد نظر یعنی سال ششم با تقریب میتوان گفت که تاثیرات هزینه‌های عمرانی به روی بودجه نزدیک به صفر می باشد. نگاهی به وضعیت ایران در سال ۸۶ نشان می دهد که اقتصاد ایران در این سال وضعیتی آرام و با ثبات را طی کرده است که از این موارد میتوان به ثبات بازار نرخ ارز و کاهش هزینه‌های مصرفی دولت اشاره کرد از طرفی دیگر بازار نفت دارای تحولات مثبت و افزایش این نهاد در سطح جهانی و در نتیجه افزایش بهای نفت ایران باعث افزایش درآمدها شد. تورم در این سال نسبت به سال قبل از آن طبق آمار بانک مرکزی حدود ۵۴,۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل از خود داشته است. یعنی از ۱۱,۹ به ۱۸,۴ رسید. تحولات اقتصادی سال ۹۰ تا حد زیادی تحت تاثیر سال قبل از خود ۸۹ بود، اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها در این سال و نشان تاثیرات اولیه این طرح در سال نود در ابتدای این سال تاثیرات مثبتی را بهمراه داشت و میتوانست نوید سال موفقی باشد ولی در ادامه این سال بدلیل نداشتن برنامه‌های منسجم و هدفمند باعث ناپدید شدن عملکرد این طرح در ادامه روند اجرای آن شد و این طرح با نتایج قابل قبولی همراه نشد. همچنین در این سال شاهد نوسانات شدید بازار ارز بودیم که طبق اظهارات بانک مرکزی یکی از تاثیرگذارترین عوامل بر قیمت‌ها در اقتصاد ایران است که با نگاهی به نرخ تورم در این سال مشاهده می کنیم که نرخ تورم در سال ۸۹ از ۱۲,۴ به ۲۱,۵ در سال ۹۰ رسید که افزایش ۷۳,۳ درصدی را نسبت به سال قبل از خود نشان می دهد. با این اوصاف تاثیرات هزینه‌ی عمرانی بر روی بودجه نیز حالت سیکلی به خود نمی گیرد.

- تحلیل تجزیه واریانس

روش تجزیه واریانس، خطای پیش بینی قدرت نسبی زنجیره علیت گرنجر یا درجه برون زایی متغیر در ماورای نمونه را اندازه گیری می کند منظور از محاسبه تجزیه واریانس این است که مشخص شود به طور نسبی میزان سهم و اهمیت یک تکانه ناشی از متغیر، در تغییرات خودش به تغییرات سایر متغیرها چقدر است.

جدول ۴-۷- نتایج حاصل از تجزیه واریانس

سال	درصد تغییرات CB	درصد تغییرات BG	درصد تغییرات DM
میانگین ۵ سال	96.40960	2.493197	0.694884
میانگین ۱۰ سال	96.09118	2.921573	0.786078

- به طور میانگین در ۵ سال اول ۹۶/۴۰ درصد از نوسانات ناشی از متغیر وابسته CB، ۲/۴۹ درصد از نوسانات ناشی از متغیر مستقل BG و ۰/۶۹ متأثر از متغیر سیاسی یعنی DM می باشد.

- به طور میانگین در ۱۰ سال اول ۹۶/۰۹ درصد از نوسانات ناشی از متغیر وابسته CB، ۲/۴۹ درصد از نوسانات ناشی از متغیر مستقل BG و ۰/۶۹ متأثر از متغیر سیاسی یعنی DM می باشد.

نتیجه گیری و دستاوردهای علمی پژوهش

در تحقیق حاضر اثر انتخابات رو هزینه‌های عمرانی شهرداریهای استان خوزستان طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۰ مورد بررسی قرار گرفت. در این تحقیق که با استفاده از الگوی پنل (Panel) انجام شده است با تکیه بر مدل درازن و اسلاوا (۲۰۱۰) به بررسی فرضیه ی مورد نظر پرداختیم.

بر اساس نتایج حاصل از تخمین طی دوره اول انتخابات یعنی در سال ۸۶ متغیر سیاسی بر متغیر وابسته تاثیر گذاره بوده اما در دوم انتخابات در زمان موردبررسی این تاثیر چندان ملموس نمی باشد لذا با قطعیت نمی توان بیان کرد که میتوان برای هزینه‌های عمرانی شهرداریها در زمان انتخابات سیکل تجاری - سیاسی متصور بود.

براساس نتایج تحقیق متغیر کمترین تاثیر بر روی متغیر وابسته از طرف متغیر سیاسی بوده که این امر می تواند به چند دلیل باشد:

اینکه در تحقیق پایه که این موضوع بر اساس آن شکل و مورد بررسی قرار گرفت جزئی بودن متغیرها و تفکیک کامل هزینه‌ها در شهرداریها نتایج مطمئن تری را ارائه کرد. ولی در بررسی پیش رو یکی از مشکلات اصلی در راه این تحقیق نبودن آمار جامع و قابل استناد برای بررسی بود. امری که جای سوال اساسی ایجاد می کند که اطلاعات بودجه بندی در استانداری استان خوزستان از سال ۸۵ موجود می باشد که همین آمار بسیار ناقص و محدود به بودجه مصوب، بودجه هزینه‌های عمرانی و هزینه‌های جاری شهرداری می باشد و اینکه این بودجه عمرانی در چه اموری و به چه میزان و چگونه صرف شده آماری بدست نیامد.

علت دوم اینکه بودجه شهرداریها بصورت مصوب و از میزان بودجه ای که از طرف دولت به استان تخصیص داده میشود بدست می آید لذا شهرداری به عنوان یک نهاد مستقل که بتواند بودجه خود را از طریق درآمدهای حاصل از ارائه خدمات شهری به شهروندان بدست آورد، در ایران تحقق نیافته است.

دلیل سوم می تواند بیان کننده این موضوع باشد که بر خلاف تصورات، انتخابات نمایندگی مجلس تاثیر چندانی بر روی هزینه‌های شهرداریها ندارد. یعنی نماینده شهر امکان استفاده از امکانات شهرداری را برای اینکه شانس انتخاب مجدد خود در دور بعدی انتخابات افزایش دهد، ندارد.

نتایج محاسبات نشان داد که بودجه بیشترین تاثیر را بروی هزینه‌های عمرانی دارد که با توجه به اینکه بودجه از منابع دولت تامین و این نتیجه کاملا منطقی بنظر می رسد. زیرا افزایش یا کاهش بودجه شهرداری تاثیر مستقیم بر میزان هزینه‌های عمرانی دارد. اما متغیر انتخابات تاثیر چندانی بر روی هزینه‌های عمرانی با توجه به اطلاعات و آمار

موجود ندارد ولی میتوان انتظار داشت که انتخابات از طریق تاثیر بر ترکیب و بودجه بندی اعتبارات عمرانی اثر خود را بر هزینه‌های عمرانی نشان دهد که متأسفانه دلیل نبود اطلاعات در این زمینه از لحاظ آماری امکان بررسی از این نظر وجود ندارد.

منابع

- اصغری‌پور، حسین و نصرالهی، شهریار (۱۳۸۴)، انتخابات و ادوار تجاری سیاسی در اقتصاد ایران، مجموعه مقالات همایش اقتصاد و انتخابات، پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس، خردادماه.
- پورکاظمی، محمد حسین، باقر درویشی و محمد نبی شهیکی تاش. (۱۳۸۶). "سیکلهای تجاری سیاسی: مطالعه موردی کشور ایران"، فصلنامه بررسیهای اقتصادی، دوره، شماره ۴، زمستان، ص ۱۶۰-۱۳۷.
- حاتمی، عباس. (۱۳۸۹). "سیکل تجاری سیاسی: استدلال‌هایی سیاسی برای بی ثباتی‌های اقتصادی"، فصلنامه پژوهش سیاست نظری، شماره ۷، ص ۱۷۳-۱۴۳.
- شاه آبادی، ابوالفضل، محمد کاظم نظیری ونیما نیلفروشان. (۱۳۹۱). تاثیر چرخه‌های انتخاباتی بر رشد هزینه‌های بهداشت عمومی کشورهای منتخب در حال توسعه و توسعه یافته: ۲۰۱۰-۱۹۹۴، فصلنامه تحقیقات مدل سازی اقتصادی، شماره ۹، پاییز، ص ۱۱۵-۹۳.
- کیمیجانی، اکبر؛ ابراهیم گرجی و علیرضا اقبالی. (۱۳۹۳). "برآورد مدل جدیدی از سیکلهای تجاری سیاسی: مورد مطالعه ایران"، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، شماره ۷۱، تابستان، ص ۳۴-۱.
- گرجی، ابراهیم و علیرضا اقبالی. (۱۳۹۰). "بررسی یک اقتصاد رانتی با تاکید بر سیکل‌های تجاری سیاسی: یک تحلیل تنوریک"، فصلنامه پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ششم، شماره ۳، ص ۱۵۴-۱۳۷.
- گرجی، ابراهیم و اقبالی، علیرضا (۱۳۸۶)، بررسی و برآورد سیکل‌های تجاری در اقتصاد ایران، پژوهشنامه اقتصادی، شماره ۳۳، صص ۹۷-۷۱.
- گرجی، ابراهیم و علیرضا اقبالی. (۱۳۹۴). سیکل‌های تجاری: مبانی و روشهای اندازه گیری، (در دست انتشار).
- مزینی، امیر حسین. (۱۳۸۵). "بررسی پدیده ادوار انتخاباتی در اقتصاد ایران: مطالعه موردی نرخ ارز- فصلنامه "پژوهشنامه بازرگانی"- شماره ۳۹، ص ۱۴۳-۱۲۳.
- مهرگان، نادر، عزتی، مرتضی (۱۳۸۵)، تاثیر متغیرهای اقتصادی بر مشارکت مردم در انتخابات ایران، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی، سال ششم، شماره ۱، صص ۶۴-۵۱.
- Abrams, B and Butkiewicz, J (2010), The Political Business Cycle: Evidence from the Nixon Tapes, University of Delaware press, 27 pages.
- Alesina, A., R. Perotti and Tavares (1998), "The Political Economy of Fiscal Adjustments," Brookings Papers on Economic Activity 1:1998.
- Block, S. (2000), "Political Business Cycles, Democratization, and Economic Reform: the Case of Africa," working paper, Fletcher School, Tufts University.
- Brender, A. and A. Drazen (2005), "Political Budget Cycles in New Versus Established," NBER Working Paper 10539.
- Drazen, A. and Eslava, M. (2010), " Electoral manipulation via voter-friendly spending: Theory and evidence, Journal of Development Economics, 92(1); pp 39-52.
- Khemani, S. (2004), Political cycles in a developing economy: effect of elections in the Indian States, Journal of Development Economics, 73(1); pp 125- 154.
- Kneebone, R. and McKenzie, K. (2001) "Electoral and Partisan Cycles in Fiscal Policy: an Examination of Canadian Provinces," International Tax and Public Finance 8, 753-774.
- Gonzalez, M. (2002), "Do Changes in Democracy Affect the Political Budget Cycle? Evidence from Mexico," Review of Development Economics 6, 204-224.

- Hibbs, Douglas A.Jr.(1977). "Political Parties and Macroeconomic Policy" American Political Science Review, vol. 71, December 1977, 1467-87.
- Nordhaus, W.D. (1975), The political business cycle, Review of Economic Studies, Vol. 42, No.2, pp 169-19.
- Potrafke, N. (2010), The growth of public health expenditures in OECD countries: Do government ideology and electoral motives matter?, Journal of Health Economics, 29(6); pp 797-810.
- Schuknecht, L. (1996), "Political Business Cycles in Developing Countries," Kyklos 49,155-70.
- Shi, M. and J. Svensson (2002a), "Conditional Political Budget Cycles," CEPR Discussion Paper #3352.

